Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Thomæ Goodwini Moses & Aaron Seu Civiles & Ecclesiastici Ritus Antiquorum Hebræorum

Godwin, Thomas

Bremæ, MDCCX

VD18 12442798

Cap. II. De Synagogis, Scholis, & [...]

urn:nbn:de:gbv:45:1-18703

Visual Library

utriusque miraculi concursus docuit, adesse finem *ceremoniarum Judaïcarum*, & *Gentium idololatriæ*, eorumque casu stabilitum iri filii Dei regnum.

CAP. II.

De Synagogis, Scholis, & προσευχαῖς.

I. VOcabulum, *Synagoga*, Græcum est, venitque à *συνάγω colligo*; sic ut quibusvis rebus colligendis adhibeatur; ut *συναγωγὴ γάλακτος copia lactis*, *συναγωγὴ πολέμου*, *collectio eorum, quæ sunt ad bellum necessaria.* *Deus stat* בַּעֲדַת־אֵל *ἐν συναγωγῇ in cœtu Dei Ps.* LXXXII. 1. Veruntamen *Synagogæ* plerumque sumuntur pro ædibus Divino cultui sacris, in quibus fas fuit precari, concionari, disputare, non autem sacrificare. Hebræis dicitur *συναγωγὴ* בֵּית הַכְּנֶסֶת *domus congregationis.*

itaque rei idem fortiter instaret Alypius, juvaretque provinciæ Rector, metuendi globi flammarum prope fundamenta crebris assultibus erumpentes, fecêre locum, exustis aliquoties operantibus, inaccessum; Hocque modo elemento destinatiùs repellente, cessavit inceptum. Quæ templi sepultura docet, jam venisse tempus, quo Deus sit invocandus *in omni loco. Mal.* I. 11. *Joh.* IV. 21. 1. *Tim.* II. 8. quo *frater fratrem sit invitaturus sub vitem & ficum*, h. e. parietes privatos, ad discendum erudiendumque, quum omnes docti futuri sint à Spiritu S. *Matth.* XVIII. 20. *Zach.* III. 10. quum cultus non magis sit restrictus ad Hierosolymam terrestrem & montem Tzionem *Deut.* XII. 5. 6. *Exod.* XX. 24. quàm ad ullam aliam urbem vel domum.

Landesbibliothek Oldenburg

tionis. Templum Hierosolymitanum velut caput Basilica fuit; *Synagogæ* tanquam Parochiæ, ad illud pertinentes.

II. Tempus, quo cœperint *Synagogæ*, definire, arduæ operæ est. Verisimile tamen esse puto, eas exsurrexisse Israelitis in terra promissionis constabilitis (1) suscitatoque templo; quod quum longiùs remotum esset ab iis, quos longum locorum intervallum disjunxit; in causa fuisse autumo, Judæos in certas *Synagogas*, templi vice, coiisse. Ævo Davidis eas jam stetisse, patet ex *Ps.* LXXIV. 8. *Cremârunt omnes* (2) *Synagogas Dei* בֵּל-

(1) Alii sunt, qui *Synagogas* jam sub Judicibus & Josua ponunt, dicentes, non credibile esse, Israelitas sine ullo sacro loco communi, in remotis à tabernaculo oris habitâsse; deinde occurrere quædam loca, quæ communis cultûs causâ frequentata videantur. *Jud.* VI. 20. XIII. 19. 1. *Sam.* IX. 12. X. 5. Alii autumant eas exstructas Israële in captivitatem Babylonicam deducto, temploque diruto, earumque usum postmodum esse retentum; & quòd, Judæorum Palæstinorum exemplo, cæteri Judæi Asiatici, Cyrenenses, Cilices &c. sibi quoque *Synagogas* suis in terris erexerint. *Sigonius de Rep. Hebr. l. 2. c. 8.* Vid. *Hospinian. de Templ. l. 1. c. 3.* Hoc liquet, quando cœperint *Synagogæ*, ex S. Scriptura erui non posse.

(2) Hic locus non probat tempore Davidis fuisse *Synagogas*, propriè ita dictas. 1. Quia מוֹעֵד non simpliciter significat *Synagogam*, sed in genere *locum conventûs*. 2. Quia Davidis tempore non leguntur flammis perditæ *Synagogæ* ab ullo hoste, uti fortassis postea factum est ab Antiocho. Non tamen nego tum fuisse *Synagogas*, nam illud non constat. Sed dico, quòd hæc prophetia aliud tem-

pus

כָּל־מוֹעֲדֵי־אֵל *in terra. Et Moses ab ætatibus antiquis habuit, qui ipsum prædicent* κατὰ πόλιν *oppidatim, legiturque* ἐν ταῖς συναγωγαῖς *per singula Sabbata. Act.* XV. 21.

III. Hierosolyma (3) continebat 480. *Synagogas* præter Templum, cùm pro Judæis tùm pro peregrinis. *Sigonius de Rep. Hebr. l. 2. c. 8.*

IV. *Synagoga* aliqua peregrinorum dicitur συναγωγὴ Λιβερτίνων. *Act.* VI. 9. Unde hæc *Synagoga* ita denominata sit, seu de *Libertinis* Romanorum manumissis, (4) qui contradistincti fuêre *Ingenuis*, h. e. in libertate natis; (nam multi horum *Libertinorum*, Proselyti facti, suas *Synagogas* habuerunt. *Philo in legat. ad Cajum.*) seu de *Lubar*, quod notat *editum locum*. Vide *Tremell. Act.* VI. 9. (sicut enim

pus indigitet, nempe tùm illud, quo Antiochus omnem Judæam evertere conatus est, tùm illud, quo Vastator omne Protestantium nomen delere voluit, ipsorumque templa barbaro rugitu implere, aut planè destruere.

(3) Variant Judæi in numerandis Hierosolymæ *Synagogis*; communior tamen sententia recenset in ea 480. Vid. *Hoffinian.* loc. cit. & *Lightfootum Cent. Chor. Matth. præm.* c. 36. quem suum numerum hauriunt ex *Esa.* I. 21. ubi vox מְלֵאתִי *plena*, exempto ל assurgit ad numerum 480.

(4) Alii putant *Scholam Libertinorum* ideo dictam, quod esset exstructa pro peregrinis in longinquis terris degentibus, ut Cilicibus, Asiaticis &c. Quibus liberum fuisset venire aut non, ob longissimum iter: sed, ut mihi videtur, hæc sententia facilè elui potest. Omnium optimam illam sententiam esse putem, quam Autor adducit de *Libertinis*, qui

enim templum, ita ipsorum *Synagogæ* & *Scholæ* collibus & eminentibus locis fuerunt impositæ: ob id dicitur *Prov.* VIII. 1. 2. *In vertice locorum sublimium* (5) *Sapientia clamat*;) hoc judicio Lectoris committo.

V. Extra Hierosolymam, in aliis urbibus & tractibus terræ, multæ frequentesque fuêre *Synagogæ*; in *Galilæa*. *Matth.* IV. 21. *Damasci*. *Act.* IX. 2. *Salaminæ*. *Act.* XIII. 5. *Antiochiæ*. *Act.* XIII. 14. Imò traditio ipsorum habet; *quòd*, *ubi saltem decem viri*

qui fuerunt orti parentibus *Libertis* & oppositi *Ingenuis*, ex *Ingenuis* aut *Libertis* natis; aut qui fuerunt ipsi *Liberti*; interdum enim *Liberti* & *Libertini* non differunt. Duo autem hæc priscis temporibus, h. e. tempore Appii cœci & paulò post, ita distinguebantur, & *Libertinorum* melior erat conditio quàm *Libertorum*; at tempore Ciceronis & aliquantò antè iidem fuêre *Liberti* & *Libertini*. *Cic. Epist.* 1. *lib.* 2. *ad Att. An Libertinis atque etiam servis serviamus*? Nam servis proximi sunt Liberti. Et *Martial. lib.* 3. *Epig.* 33.

Ingenuam malo, sed si tamen illa negetur,
Libertina mihi proxima conditio est.
Extremo est ancilla loco, sed vincet utramque,
Si facie nobis hæc erit ingenuâ.

Hanc *Synagogam Libertinorum* Judæi in suis monumentis crebrò memorant, vocantque כנסת המשוחררים *Synagogam manumissorum*.

(5) Loc. cit. agit de *Christo*, qui in Prov. *Sapientia* dicitur opponiturque *Pastori stulto*, & *Jesabeli meretrici*. Ea *Sapientia* revera creberrimè suum os pandit in *Synagogis* Judæorum, *Matth.* IV. 23. quæ fuerunt injectæ colliculis; imò in montibus sæpè erudiit populum, & discipulos suos de tectis suis declamare sermonem suum jussit.

Landesbibliothek Oldenburg

viri Israëlitæ commorentur, opus sit Synagogâ. (6) *Maimon. in Tephilla. cap.* II. *sect.* I.

VI. Istæ *Synagogæ* varias inscriptiones ostendebant; *Buxtorf. de Abbrev. pag.* 73. 81. 174. Portæ inscriptum erat illud *Psalm.* CXVIII. 20. זֶה־ הַשַּׁעַר לַיהוָה צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ. *Hæc est porta Jehovæ, quam justi ingrediuntur.* In pariete legebantur hæ & ejusmodi sententiæ: *Memento tui Creatoris, & in humilitate intrato domum Domini Dei tui.* Et: *Oratio sine devotione est instar corporis absque anima.* Item: *Silentium conducibile est tempore precum.*

VII. Quemadmodum murus atrium populi ante templum divisit in duas partes, quarum alteram mulieres, alteram mares frequentabant; ita in *Synagogis* mulieres separatæ à viris sunt clathris & transennis sive fenestris reticulatis. (7) *Talmud.*

(6) Hebr. ita sonat: אין עֲדָה פְּחוּתָה מֵעֲשָׂרָה *Non est Synagoga minor quàm decem.* Hi tamen decem viri non qualescunque etiam ex Israële intelliguntur, sed בְּטַלָּנִים *viri otiosi*, h. e. literati & legis studiosi. Hunc numerum expungunt ex *Num.* XIV. 27. ubi עֲדָה הָרָעָה *Synagogaista mala* constitit ex decem exploratoribus, si eximas Josuam & Calebum. En quàm bellè Judæi suas *Synagogas* conferant לְעֵדָה הָרָעָה *turmæ illi malæ* exploratorum! Vide plura apud Cl. *Lightfootum Hor. Heb. Matth. c.* 4. *vers.* 23.

(7) In templo, juxta Josephum, ascenderant viri ex atrio mulierum in suum per quindecim gradus. At hodierni Judæi

Talmud. in Tract. Succah cap. ult. Buxtorff. Synag. cap. 9. p. 221.

VIII. In his *Synagogis* νομικοὶ *Legisperiti* & *Rabbini* docebant, non autem soli, siquidem & *Christus* in iis docens (8) consedit &c. Is, qui facultatem concessit in iis sermonem faciendi, appellabatur ἀρχισυνάγωγος (9) *Synagogæ Princeps*

Marc.

Judæi ita struxerunt suas *Synagogas*, ut mulieres in eminentiori loco positæ suos viros, non per clatros & cancellos sed fenestellas quadratas & patulas despiciant. Num autem ubivis, ubi Judæis in *Synagogis* murmurare licet, uno modo eædem ædificatæ sint, nescio.

(8) Præcedenti *cap. not.* 16. *gazophylacium*, in quo *Christus* docuit, fuisse עֲזָרַת נָשִׁים *atrium fœminarum*, cum Autore diximus; æquè tamen ibidem possumus intelligere conclave aliquod; præsertim quum constet in templo ipso fuisse *Synagogam*, ubi S. Scripturam tractârunt. Illi, qui negant *Joh.* VIII. 20. intelligi posse conclave aliquod, dicunt, non verisimile esse, quòd Judæi *Christo* aditum in talia conclavia, ut in iis suam doctrinam sereret, concesserint. Sed respondeo; si in alias *Synagogas* ipsum admiserunt, ut illum Doctorem, qui tot signis inclaresceret, audirent, aut verborum lenociniis intricarent, cur eundem in conclavia, auditoria, & *Synagogam* templi non admiserint? Et certum est, in *Synagogis* Judæorum præter ordinarios Doctores etiam aliis, ut verba facerent, licitum fuisse. *Act.* XIII. 5-15. & XIV. 1. &c.

(9) Talem ἀρχισυνάγωγον vocârunt רֹאשׁ הַכְּנֶסֶת *caput Synagogæ*, qui suâ curâ totam *Synagogam* fovit, decrevitque, quis jam sit lecturus in ea. Si jam quem destinaverat lectorem, tum ille pro sua eruditione legit & interpretatus est, vocatusque ab Hebr. מְפַטִּיר *dimittens*, quòd, lecto textu, populo missam daret.

Landesbibliothek Oldenburg

Marc. V. 22. Fuit etiam in iis *minister*, qui præbuit librum concionaturo, recepitque lecto textu. Et *Christus* πτύξας τὸ βιβλίον ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ *complicatum librum reddidit diribitori. Luc.* IV. 20. Hic *apparitor* seu *minister* creditur esse is, quem vocant שְׁלִיחַ צִבּוּר *ædituum Synagogæ.* (10)

IX. Differunt *Scholæ* à *Synagogis.* Paulus διαλεγόμενος *disserens ad tres menses in Synagoga, quum quidam verbo non assentirentur,* κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν *maledictis insectantes viam istam, abscessit ab ipsis, separavitque discipulos, quotidie sermonem serens in Schola cujusdam Tyranni. Act.* XIX. 8. 9. *Schola* subinde vocatur simpliciter בַּיִת *domus*; ut claret ex his verbis: *Octodecim res, de quibus contentio fuit inter domum Schammai & domum Hillelis, ne Elias quidem abolere posset.* (11) *Drus. de 3. sect. lib. 2. cap. 10.*

M hoc

(10) Is *minister* vocatus est שְׁלִיחַ צִבּוּר *Apostolus, legatus*, seu ἄγγελος τῆς ἐκκλησίας. Hinc sumenda locutio *Apoc.* II. Dicitur etiam חַזָּן הַכְּנֶסֶת ἐπίσκοπος *inspector Synagogæ*, quòd adstaret τῷ מְפַטִּיר *lectori*, intentis oculis spectans, ne legens impingeret. Hinc videtur arcessi posse τοὺς ἐπισκόπους καὶ διακόνους Ecclesiæ Christianæ. Is ὑπηρέτης ex asse respondet nostris *æduituis*; nam res *Synagogæ* non solùm administravit, verùm & populo tubâ sexies mugiente sub vespera Sabbati imminentis festi signum dedit. Hodie autem ubi frequentant *Synagogas*, non reboant tubis vesperâ Sabbati, sed scipione fores ordine percutiunt.

(11) Hi duo *Doctores* floruerunt inter Judæos sub nativitate *Christi*, & gravissimè in se debacchati sunt, adeo ut

nec

hoc est, inter ipsorum duas *Scholas*. Subinde etiam *Schola* vocatur בית המדרש *domus subtilitatis & acuminis*. Hîc quæstiones motas intimiùs rimabantur, quàm in *Synagoga* vel templo, propterea que eum locum discutiendis rebus aptiorem præstantioremque ipso templo habebant. Huc facit illud dictum; *se posse Synagogam convertere in Scholam, non autem Scholam in Synagogam, quum sanctitate Synagogam Schola vincat. Maimon. Tephilla. cap.* II. *sect.* 14. Et illud *Ps.* LXXXIV. 4. *Eunt de virtute ad virtutem*, exponunt; ac si esset gradus promotionis ex *Templo* ad *Scholam*. *Paraphr. Chald.* in hunc locum. In *templo* sermo videtur velut fusus ad *populum*, in *Schola* ad *Clerum*.

X. Ac sicuti quævis urbs & plaga suas *Synagogas*, ita & *Scholas* colliculis incumbentes habuit. Mentio fit *collis Moræ Jud.* VII. 1. h. e. *collis Doctoris* (12)

XI.

nec cæde nec anathematizationibus temperaretur. Ita enim semper obtinet, ut, qui de opinionibus & verbis decertant, in dissentientes plus zeli, livoris & iracundiæ alant, quàm contra ipsos Atheos, & Sadducæos perditissimis moribus, quos Pharisæi penes sese in eodem consessu & cathedra tolerant. *Hillel* fuit נשיא *Princeps* in *Synedrio*, *Schammai* ipsius collega. De ipsorum dissidiis varii Autores disserunt.

(12) Illa vox מורה à variis radicibus arcessi potest: quando tamen Autor dicit *collem Doctoris*, sine dubio descendit à rad. ירה, cujus Hiphil significat *docere*, adeoque מורה erit participium Hiphil. Cl. *Burmannus Comm. in Jud. l. c.* refert; Judæos super hoc colle constituisse

XI. Quando Magistri suos discipulos erudierunt, dicti sunt *dare*: *Da sapienti, & sapiens fiet adhuc insuper, Prov.* IX. 9. Ubi discipuli quid discendo hauriebant, dicebantur illud *accipere*; *Audi, fili mi, & accipe dicta mea, Prov.* IV. 10. Unde natum est illud Apostoli 1. *Tim.* I. 15. Πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. *Fidelis est sermo, & omni acceptione*, h. e. discendi cupidine, *dignus*. (*) Quales loquendi modi ipsis Latinis familiares sunt. *Da, si grave non est*, h. e. dic. *Horat. lib.* 2. *Sat.* 8. *Sed tamen, iste Deus qui sit, da Tityre nobis. Virg. Bucol. Eclog.* 1. *vers.* 19. *Accipe nunc Danaum insidias.* Idem *Æneid. lib.* 2. *vers.* 65.

XII. Num ipsorum *Oratoria*, seu προσευχαί, (loca precibus sacra) differant ab ipsorum *Scholis* vel *Synagogis*, nondum compertum mihi est. Nihil probat, quòd illorum quædam extra urbium muros fuerint; nam ibidem & *Scholas* & *Synagogas* moliri licebat. *Epiphanius Tom.* 2. *l.* 3. *c.* 80. disse-

tuisse *Scholam*, & ob id vertisse *Collem Doctoris*. Idem Vir Rev. conjicit, hunc collem *Moræ* esse montem *Hermonem*, è cujus regione caput extulerit *Gilboë*, & inter utrumque procubuisse vallem Jisreel. Conf. *Jud.* VI. 33. Quam sententiam ambabus ulnis teneo, præsertim quum מורה etiam notet *pluviam Ps.* LXXXIV. 7. sic ut verti possit *collis pluviæ*, & mons *Hermon* semper largo rore humere videatur. *Ps.* CXXXIII. 3.

(*) Similis locus & locutio est 1. *Cor.* II. 23. Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*; vel, *Ego enim accepi, quod & propter Dominum tradidi vobis*; vel, *Ego enim accepi, à Domino quod & tradidi vobis.*

Landesbibliothek Oldenburg

rit de his *Oratoriis*; sed ne unico verbo prodit permissa in iis fuisse opera politica. Si hoc asseri posset, differentia etiam facile indicari posset. Quidam *Oratoria* cum *Synagogis*, *Beza art.* 16. 13. alii cum *Scholis* miscent, (13) *Philo Jud. de vita Mosis p.* 530. De ejusmodi *Oratorio seu* προσευχῇ sermo est, *Act.* XVI. 13-16. ubi Paulus *considens* locutus est mulierculis coactis; qui gestus adumbrant potiùs *concionantem* quàm *orantem*.

XIII. Verum quidem est, frequentissimus mos & gestus fuit, *stando*, *genua flectendo*, *sedendoque* precari. *Abraham adhuc substitit coram Jehovah. Gen.* XVIII.

(13) Quòd *Oratoria* eadem cum *Synagogis* fuerint, probat sæpiùs adductus locus *Maimonidis Tephil. c.* II. §. I. ubi ita ait: *quemcunque locum inhabitant decem Israëlitæ, in eo necesse est parare sibi domum, in qua precandi tempore ad orandum confluant, atque is locus dicitur Synagoga* בית הכנסת. Idem videtur firmare Salvator noster *Matth.* VI. 5. φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἑστῶτες προσεύχεσθαι *amant stantes in Synagogis precari.* Vir sanctissimus, & cui singulare fuit in Sacris literis illustrandis lumen, *Robertus Gell*, Anglicanæ Ecclesiæ Doctor, in suis ad versionem N. T. notis & Emendationibus, putat, in oliveto fuisse ejusmodi *oratorium*, in quo Christus noctem precando sæpè transegerit, vocemque προσευχῆς *Luc.* VI. 12. pro *Oratorio* für ein Bet-Hauß / accipiendum. At si pace Sanctissimi Viri licet, hanc observationem Ecclesiæ Anglicanæ adstrictum parietibus, vulgoque inculcatum cultum redolere, dixerim. Quasi verò Dominus Jesus, qui haud ignoravit, ubivis locorum sanctas purasque manus elevari posse, plus ædem precibus, quàm solitudinem & dium quæsiisset.

Landesbibliothek Oldenburg

XVIII. 22. h. e. oravit. (14) *Publicanus procul stans* in cœlum preces misit. *Luc.* XVIII. 13. Hinc profectum est proverbium ipsorum: *Sine stationibus non subsisteret mundus, R. Juda in lib. Musar. vid. Drus. præter. Matth.* VI. 5. *Stephanus positis genibus* precatus *est. Act.* VII. 60. *David consedit coram Jehovah & dixit &c. 2. Sam.* VII. 18. Quando autem sedendo oratio ad populum, non ad Deum, habetur, notat *perorationem*, non *precationem.*

XIV. Verisimile est, egenos, ut ad portam templi, ita ad fores harum προσευχῶν *ædicularum* confluxisse, stipis capiendæ (15) gratiâ; unde quibusdam προσευχή idem est, ac xenodochium

(14) Etsi preces flexis quoque genibus funderentur, eæ tamen fiebant ut plurimum in *Synagogis* stando, ut & hodie stando labra movent taciti, suasque preces demurmurant Judæi, *Marc.* XI. 25. quod ad locum cit. *Gen.* XVIII. 22. de eo citatur illud *Rabbinorum*: אין עמידה אלא תפלה *Nihil aliud est statio, quàm oratio.* Nihilominùs quoque legitur תקון סופרים *correctionem sapientum* esse; ויהוה עודנו עומד לפני אברהם *& Jehovah adhuc stetit coram Abrahamo.* At verò quò humilior est Christi discipulus, sibique notior, eò submissioribus in orando gestibus utitur, Dominumque imitatur. *Matth.* XXVI. 39.

(15) Quòd inopes ante templi portam mendicârint, legimus *Act.* III. 2. Quemadmodum & nostris temporibus aliquibus in locis mendicos templi fores obsidere stipemque captare videas. Id sine dubio etiam fecerunt ad ostia *Synagogarum* egeni, quum ibidem sibi opimam stipem à devotis Judæis polliceri potuerint; nam & hodie paupe-

res

vel ſacellum. *Juvenalis Sat.* 3. inquit: *Ede, ubi conſiſtas, in qua te quæro proſeucha?*

XV. Talmudici flagellant ſegnitiem populi in precando, dicuntque, triplex *Amen* ab eo, ſed malè, uſurpari. (16) *Canin. de locis* N. T. *c.* 5. *p.* 38. *Amen debile*, quod vocant יתומר *pupillum*, quando abſque fervore orabant. *Amen concitatum* ſeu *præpes*, quod dicunt חטופר *ſurreptitium*, quando τῷ *Amen*, finem præoccupabant. Denique *Amen ſocors*, quod appellant קטוער *ſectile*, quaſi in duas partes per oſcitantiam ſectum, ſcil. ſic; *A-men*; id quod in orationis clauſula hiſcenti rictu effutiebant.

CAP.

res Judæorum aream iſtam, quæ patet ante *Synagogam*, ſic occupant, ut ipſos eò tanquam ad commune xenodochium proſerpere putes, divitum, piorum & ſuperborum beneficia expectantes.

(16) Quantum τῷ *Amen* Hebræorum Magiſtri deputent, collige hinc, quando inquiunt: *Is, qui religiosè & cum ſumma attentione Amen dixerit, liberationem noſtram accelerat.* Ergo intra 1640. annos, qui inter præſens tempus & cineres templi fluunt, non ullum *Amen* ullus Judæorum cum attentione ſuis aut aliorum precibus appendit. *Vid. plura Buxtorf. Synag. cap.* 5. & alibi. Certè habent *Rabbini*, quod caſtigent in precibus Judæorum, quas tanto frigore reddere Deo ſolent, ut non precari, ſed torpere, non loqui ſeria, ſed hiſcere videantur. Nam inter maximam turbam aliorum ſtantes orationem ſuam deblaterant & βαπολογοῦσιν, etſi à præſenti multitudine, ſtrepitu, riſu, nummiſque motis interpellentur.

Landesbibliothek Oldenburg

CAP. III.

De Portis Hierosolymæ.

I. PORTÆ in circuitu Hierosolymæ novem (1) fuerunt: *Schindler. Pentagl. Porta probatica Neh.* III. 1. Hæc fuit propinqua (2) templo, & intromisit oves mactandas, atque lotas in κολυμβήθρᾳ *natatoria Bethesda*, quæ proxima *portæ* fuit. *Porta piscium. Neh.* III. 3. Ante hanc *portam* Judas putatur (3) sibi fauces elisisse. Quo-

(1) De numero & situ *portarum* non audeo quid proferre, quum res videatur intricatissima, & viros doctissimos excruciârit. Saltem putem, plures quàm novem facilè ostendi posse. Videatur Cl. *Coccejus* in *Ps.* XLVIII. 3. & *Zach.* XIV. 10. *Lightfootus Chorogr.* in *Matth. cap.* XXI. 33. Ista autem portarum pluralitas varias, quibus homines salutem quærunt, vias notavit, quæ tandem omnes in unum aditum ad Sanctum Sanctorum desinunt, & desinere debent.

(2) Quod hîc Autor cum plerisque fermè dicit, scil. *portam* κολυμβητικὴν fuisse propinquam templo, id infringit *Lightfootus Chorogr.* in *Joh. c.* V. Deinde Autor videtur *Bethesdam* ponere extra *portam*, *Lightfootus* intùs eandem statuit *Chorogr. in Matth. cap.* 26. Præterea quòd Autor dicat oves in ea piscina fuisse lotas, quæ aræ erant destinatæ, hoc idem eluit *Hor. Hebr. in Joh. cap.* V. Quia 1. probatu difficile sit, hostias ante mactationem alicubi esse omninò lotas. 2. Quia inter vitiositates hostiarum hanc numeratam non comperias.

(3) Docti multa conquirunt, quibus *Matthæum cap.* XXVII. 5. concilient *Lucæ Act.* I. 18. quum ille simpliciter dicat, quòd strangulatus sit, hic, quòd præceps factus erepue-